

kronika

KATARZYNA HANKE-ZAJDA¹

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI „WIEŚ JAKO PRZEDMIOT BADAŃ NAUKOWYCH NA POCZĄTKU XXI WIEKU”

W dniu 27 września 2010 roku w Sali Balowej Pałacu Tyszkiewiczów-Potockich odbyła się konferencja *Wieś jako przedmiot badań naukowych na początku XXI wieku*. Jej organizatorem było Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych EUROREG Uniwersytetu Warszawskiego.

Konferencja została zorganizowana z inspiracji prof. dr hab. Marii Halamskiej. Tytuł, pod jakim się odbywała, nawiązywał do organizowanej również przez EUROREG konferencji poświęconej miastu jako przedmiotowi badań naukowych. Organizatorzy postawili przed sobą następujące cele: próbę skonfrontowania podejść badawczych dotyczących miasta i wsi, ukazanie zróżnicowanych sposobów badania wsi i wiejskości w ramach różnych nauk oraz stworzenia możliwości interdyscyplinarnej wymiany poglądów na temat specyfiki polskiej wsi i wizji jej rozwoju.

Po przywitaniu uczestników przez dyrektora EUROREG UW – prof. dr hab. Grzegorza Gorzelaka, rozpoczęto prezentację referatów w ramach pierwszej sesji zatytułowanej *Geografia, gospodarka przestrzenna, architektura*. Jej obradom przewodniczył prof. dr hab. Bohdan Jałowiecki, reprezentujący EUROREG UW. W sesji prezentowane były dwa referaty.

Autorem pierwszego *Wieś w badaniach geograficznych – wybrane problemy badawcze* był prof. dr hab. Jerzy Bański z IGiPZK PAN. W wystąpieniu podjął on kilka głównych problemów, jak: zdefiniowanie pojęć – wieś i obszar wiejski, koncepcję rozwoju przestrzennego wsi oraz strukturę funkcjonalną i polaryzację przestrzenną obszarów wiejskich. Konkluzje referatu dotyczyły m.in. większej dynamiki rozwoju gospodarczego wsi usytuowanych w sąsiedztwie metropolii. W opinii referenta efektem badania wsi skupionych wokół dużych miast (pod

¹ Autorka jest pracownikiem naukowym Uniwersytetu Łódzkiego (e-mail: k.hanke@wp.pl).

kątem uwarunkowań rozwoju gospodarczego) może być stworzenie planów rozwoju dla wsi, które z takiej renty położenia nie mogą korzystać.

Drugi z referatów *O wątpliwych i niewątpliwych pożytkach badania wsi w planowaniu przestrzennym i architekturze* został wygłoszony przez dr. hab. Marka Kowickiego, prof. nadzw. z Politechniki Krakowskiej. Dotyczył on różnego rodzaju opracowań planistycznych, jak strategię rozwoju czy plany zagospodarowania przestrzennego, które dla badaczy stanowią informację o tym, w jaki sposób idee naukowe są wdrażane w praktyce. Referent zauważył, iż zbyt rzadko stosowaną metodą syntezy wyników badań multidyscyplinarnych jest tworzenie modelowych projektów m.in. idealnego krajobrazu wiejskiego. W przeszłości model ten był wdrażany w Polsce, na przykład w majątku generała Chłapowskiego w Turwi. Współcześnie zwyciężyła koncepcja wsi wielofunkcyjnej. W opinii referenta jest ona oparta na krótkowzrocznej ekonomice i nie uwzględnia użyteczności ani piękna wsi. Profesor Kowicki zakończył wystąpienie postulatem wykorzystania w Polsce, znanego m.in. w Austrii, Szwajcarii, Niemczech, modelu „wsi w krajobrazie parkowym”.

Druga z sesji dotyczyła badań demograficznych, ekonomicznych i socjologicznych wsi. Obrady w jej ramach odbywały się pod przewodnictwem dr. hab. Hanny Podedwornej, prof. nadzw. SGGW. Tematyką pierwszego wystąpienia, autorstwa dr. Moniki Stanny z IRWiR PAN, była wieś jako przedmiot badań demograficznych. Referentka odniosła się do dwóch najczęściej spotykanych w tych badaniach ujęć problematyki wsi, to jest ujęcia kontrastowego miasto – wieś i ujęcia prezentującego zróżnicowanie przestrzenne wsi w zakresie kwestii demograficznych. Pierwsze podejście (w opinii referentki) kształtuje obraz „jednorodnej” wsi, która nie istnieje w rzeczywistości społecznej, drugie podkreśla zróżnicowanie jej obliczy. Choć w swym wystąpieniu dr. Stanny traktowała terminy „wieś” i „obszar wiejski” jako synonimy, to zwróciła uwagę na problematyczność ich definicji. W referacie zostały zaprezentowane badania, z których wynika, iż zmienne demograficzne (takie jak saldo migracji) są powiązane z poziomem społeczno-gospodarczego rozwoju wsi.

W drugiej sesji referat *Kurczące się znaczenie rolnictwa w życiu wsi i co może je zastąpić?* wygłosił prof. dr. hab. Jerzy Wilkin z Uniwersytetu Warszawskiego. Jego przedmiotem było malejące znaczenie rolnictwa w gospodarce wsi i konieczność realizowania polityki jej zintegrowanego rozwoju. Konkluzje referenta dotyczyły niewystarczającego uwzględniania nowych funkcji wsi we wspólnej polityce rolnej, czego wyrazem jest znacznie większa alokacja środków finansowych na jej pierwszy filar.

Jako ostatni w sesji drugiej referat zaprezentował prof. dr. hab. Krzysztof Gorlach z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dotyczył on próby systematyzacji współczesnych kierunków badań obszarów wiejskich. Referent wskazał na zastępowanie socjologii wsi konglomeratem multidyscyplinarnych badań, zwanych studiami wiejskimi. Do najczęściej podejmowanych kwestii w „rural studies” zaliczył: kulturowe reprezentacje wsi i wiejskości, środowisko naturalne, zrównoważenie rozwoju wsi, nowe typy gospodarki wiejskiej, władzę, konsumeryzm, tożsamość oraz wykluczenie mieszkańców wsi.

Ostatnia z sesji została poświęcona wsi w perspektywie antropologii kulturowej, psychologii społecznej i historii. Obrady pod przewodnictwem prof. dr. hab. Krzysztofa Gorlacha rozpoczęto od wystąpienia prof. dr. hab. Marii Wieruszewskiej (IRWiR PAN) zatytułowanego *Wieś z perspektywy antropologii kulturowej*. Referentka wskazała w nim potrzebę antropologizacji badań wsi i czerpania z doświadczeń Łódzkiej Szkoły Etnograficznej oraz dorobku jej twórczyni prof. Kazimierzy Zawistowicz-Adamskiej. Stwierdził też, iż antropologiczne zainteresowanie wsią na przestrzeni lat znajdowało wyraz m.in. w: badaniach ludoznawczych, monografiach (realizowanych po II wojnie światowej w klimacie ideologii wrogiej tradycyjnym wartościom kulturowym wsi) i odkryciu etnografii doświadczenia na tle teorii ugruntowanej. W swym wystąpieniu prof. Wieruszewska podkreśliła, iż różnorodność rodzajów uprawiania antropologii poświęconej wsi sprawia, iż współcześnie w literaturze można odnaleźć prace zarówno tych, którzy pragną odmitologizować obraz wsi, jak i tych, którzy badają ją głównie przez pryzmat mitycznego sposobu myślenia jej mieszkańców. Referentka kończąc wystąpienie, postulowała oparcie badań wsi w antropologii kulturowej na kategoriach indukcyjnych tworzonych w czasie prowadzenia badań, a nie na schematach wielkich teorii, których użycie może skutkować zafałszowaniem obrazu rzeczywistości.

Ostatni z prelegentów, prof. dr. hab. Józef Styk z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, poświęcił swoje wystąpienie aktualnym kierunkom badań nad historią polskiej wsi. Na podstawie przeprowadzonej analizy bibliograficznej (pozycje literaturowe z lat 1990–2010 zidentyfikowane za pomocą elektronicznej bazy Biblioteki Narodowej) skonstruował mapę zainteresowań badawczych w zakresie historii wsi.

Po zakończeniu poszczególnych sesji problemowych dyskutowano zarówno na temat zaprezentowanych wystąpień, jak i wygłaszano różnego rodzaju komentarze, dotyczące problematyki wiejskiej. Dyskusja obrała charakter multidyscyplinarny. Dotyczyła m.in. problematyki definiowania wsi i obszarów wiejskich, znaczenia terminu „zrównoważony rozwój wsi”, problemów kształtowania krajobrazu wsi. Uczestnicy konferencji zgłaszali uwagi m.in. co do postulatu inwestowania w tworzenie i rozwój małych miast, które miałyby zapewnić ludności wiejskiej (odchodzącej z rolnictwa) zatrudnienie, czy zasadności tworzenia jednorodnych idealnych modeli, które miałyby być wdrażane w Polsce.

Konferencję zakończyło wystąpienie prof. dr. hab. Marii Halamskiej. Wyraziła ona przekonanie, iż tematyka podejmowana w ramach tzw. studiów wiejskich także w socjologii wsi jest niezmiernie ważna w dobie intensywnych społeczno-gospodarczych i cywilizacyjnych zmian. Duża liczba uczestników, których ta konferencja zgromadziła, komentarze, które zostały wygłoszone i wielowątkowa dyskusja świadczą o konieczności kontynuacji organizowania takich otwartych, multidyscyplinarnych konferencji poświęconych scenariuszom rozwoju polskiej wsi. Wygłoszone i przewidziane (prof. dr. hab. Krystiana Heffnera z Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach oraz dr. hab. Krystyny Szafranec z UMK) w programie konferencji referaty mają zostać opublikowane w tomie pod tym samym tytułem przez Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.